

Vitorlászok felépítés 2. rész

Hozzáadta: GyuSea

2004. október 17. Vasárnap 17:22

A cikksorozat második részében, a vitorlász hajás testének felépítését után, a hajás "hajás" a vitorlász részét ismerhetitek meg.

2. rész - A vitorlász

A vitorlász futás elemekből épül fel. Az állás elemek közül az árbocok, orrmerev-től, bugdálás, hosszanti fészakok, patricok, csarnokok, kábelhálócsatlakozások tartoznak. A futás elemeket keresztirányú rudak, tartók, felvonás-, bevonás-, fordítás-, vitorlászalkotók. Az árbocok egy vagy több részbe tevődnek össze. Ha összerakott az árboc a legalsó az alap- vagy alsó rész, más néven törzs, a többi rész a toldalék vagy sudarak alkotják. A toldalékok alulról felfelé a következő sorrendben kerülnek egymásra: derék, sudár, felső sudár, sky. Az utolsó (legfelső) toldalék neve csőstoldalék. Az árboc a toldalékkal a ponton van összerakva felül gyurus vasalással, alul terebek (salingok, árbocmerev-tok) segítségével egymáshoz az elemeket. A toldalékok úgy kerülnek egymásra, hogy a fentebb lévő esik az orr felé, az állásban az árboc a tetejére dol. A legfelső toldalék tetejére csatlakozik, ami a csőssudár keresztmetszeténél szélesebb, kerek falemez. A vasalásban zárszerelvények találhatók.

- törzs

- derék

- sudár

- top

- gyurus vasalás

- deréktereb

- sudártereb Az árboctereb sarkait felülről, főkábel, négyzet alakú lehet. Használták figyelőhelyként, illetve szállítás, de funkcióját tekintve elsősorban kábelhálócsatlakozás. A terebekhez csatlakoztatják a sudarak csarnokainak alsó végét. Nevüket a terebnél kezdődő toldalékról kapják: derékárbc-merev-től, sudárárbc-merev-től, felső sudárárbc-merev-től, de ez a legfelső állásban elmarad. A gyurus vasalást nem csatlakoztatják meg ilyen módon. Az árbocok elnevezése főleg a hajás típusától, az az árbocok száma miatt. A toldalékok hajás

- előárbc B. másfélárbc hajás

- előárbc

- kis toldalék C. háromárbc hajás CA. barkok és szkenner

- előárbc

- előárbc

- toldalék CB. fregattok (teljes vitorlász hajás)

- előárbc

- előárbc

- keresztárbc D. négyárbc hajás DA. barkok

- előárbc

- előárbc

- keresztárbc

- toldalék DB. szkenner

- előárbc

- első előárbc

- második előárbc

- toldalék DC. fregattok

- előárbc

- első előárbc

- második előárbc

- keresztárbc E. többárbc hajás EA. fregattok

- előárbc

- első (első) előárbc

- kábelhálócsatlakozás előárbc

- második (hátsó) előárbc

- keresztárbc EB. barkok

- előárbc

- előárbc

- kábelhálócsatlakozás előárbc

- keresztárbc

- toldalék Az árbocok elnevezésük szerepelnek a toldalékok és a terebek neveiben is. pl.: eloderék Az orrmerev-től, illetve orrárbc a hajás orrától ferdén, majdnem vízszintesen kinyúló árboc. Az orrárbc toldalékai az orrárbc-derék, az orrárbc-sudár. Az orrárbccon nincsenek terebek, a toldalékkal 2-2 vasalás kerülnek egymásra. A vasalásból a hajás felé eső a belső, a másikat a hátsó orrsudár vasalás. Az árbocmerev-től helyett függőleges támasztás, nagy hajásnál még haránt támasztás is csatlakozik az orrárbc-choz. A függőleges támasztás

orrárboc vágáson ferdőn lefelé, a vágás szintes a hajás orrhoz kényesebb eső rágásán van. Feladatuk, hogy merev-tik az orrárbocot, az orrsudarat, és a kálsosudarat. Az orrárboc a klasszikus vitorlázat kulcseleme, mivel az előrboc hossz-feszítőkkel rágáshoz helyesül szolgál. Az ilyen módon rágást tett előrbocchoz rágást-tik a főrboc hossz-feszítőkkel, és a gy-tovább. A kápen az orrárboc rágászei láthatók:

- orrárboc-törzs
- orrárboc-derékszár
- orrárboc-sudárszár
- orrárboc vasalás
- fűgöleges támasztás (bugdálás)
- vakvitorlarúd
- vakvitorla-árboc A vitorlarudak vagy más néven vitorla keresztrudak a mozgás elemek kázzal tartoznak. Ezek vastag, hengeres rudak, sálpontjukban az árbocra fűgöszve, alapállásban a hajás hossz tengelyre merőlegesen. Keresztvitorlát hordanak, amely négyeságletu vitorla a fenti oldala vágig a rúdhöz van rágást-tve, lent az alatta lávo kereszt-rúdhöz csak a káot sarka van kátelekkel kifeszítve. A legalsó vitorla alsó sarkai fogakkal és feszítők csigasorral a lekásttopadhoz van rágást-tve. A keresztrudak mozgathatók horizontálisan (fákárrá-v), a szél irányának megfelelően. Némelyik vertikálisan (fűgölegesen) is mozgatható. Végeken fűgökkel, más néven kátelekkel rágást-tve a vitorlarudakat, az egyensúly megtartása miatt. A káttál szintén a fűgökkel készült eleme. A jobboldali kápen látható káttál, a bal oldali a keresztrudak elnevezése. A vitorlarudak elnevezésében megtalálható a hordozás árbocok neve. pl.: orrsudár-keresztvitorlarúd, fofelsőudár-keresztvitorlarúd. Alsó néhány vitorlarúd szakszerű esetben meghosszabbított mindkét oldalon kánnnyu szárnyrudakkal és fűgö- vagy tartásrudakkal. Gyenge szél esetén ezekre szárnyvitorlát feszítettek ki, hogy a vitorlafelületet megnöveljék. A hosszabbított vitorlarudak és szárnyrudak elnevezései a jobboldali ábrán láthatók.

- alsó szárnyvitorla
- derékszárnyvitorla
- sudárszárnyvitorla
- alsó szárnyvitorla hosszabbított vitorlarúdja
- derékszárnyvitorla hosszabbított vitorlarúdja
- sudárszárnyvitorla hosszabbított vitorlarúdja
- alsó szárnyvitorla hosszabbított szárnyrudja
- derékszárnyvitorla hosszabbított szárnyrudja
- sudárszárnyvitorla hosszabbított szárnyrudja (Nem tudom mennyire volt ez tényleges gyakorlat, hogy kálálán rúdja volt minden szárnyvitorlának alul felül. Amit én láttam festményeket, vagy a Cutty Sark maketten is úgy vannak felrakva a szárnyvitorlák, hogy nincs alsó szárnyvitorla, hanem derékszárnyvitorla, valamint az fűttel van, és a szárnyvitorlák az alattuk lávo hosszabbított vitorlarúdon - és nem kálálán szárnyrudon - vannak lekástve. Ezt láttam az alábbi ábrán, ami a Cutty Sark makett dobozára szól. A tat vagy farárboccon találhatók vitorlarudak kázzal a felső rúd a villás vagy gaff rúd, az alsó az árregfa más néven bum rúd. Kázzal feszítők a csonka (besan, tat, far, spanker) vitorla. Mindkét rúd egy-egy pontban rágást-tett az árbocchoz. A kisebb hajásokon alsó rúd csatlakozása csuklás forgás vasalással van megoldva, a gy a rúd az árboc kárral elforgatható, valamint rúdra feltekerve a vitorla felület csökkenthető, vagy teljesen bevonható. A felső rágást-tés is forog az árboc kárral, valamint fel-levonható. Nagy hajásokon a felületcsökkentést kurtatással, reffeléssel érik el.

- gaff rúd
- bum rúd
- csonka vitorla
- árboc

Az orrárboccon keresztvitorlarúd helyett egyszerű álvitorlarudat alkalmaztak, négyeságletu vitorlával. Ezeket később teljesen kiszorították a háromszögletu orrvitorlák.

A káttálzet nehezen átlátható az egyszerű fűldi halandók számára, mint azt a jobb oldali kép is igazolja. Azt gondolnánk, az ember, hogy a hajásép-tök biztos százzalókot kaptak a káttálveroktól a felhasználókat káttál után, és ha kellett - ha teleaggatták vele a hajást. Az igazság az, ilyenre szóló sincs, ezeknek mindnek megvolt a maga funkciója. Alapvetően káttál csoportba sorolhatjuk a káttálzetet:

- állás, melynek feladata az árbocmerev-tés
- futás, ami a vitorlák, vitorla rudak kezelését szolgálta. Az állás káttálzethez tartoznak a vitorlarudak alján lávo ágyvezetett taposókkal, itt állva káttálzók, fúttók a matrások a vitorlák.
- taposó káttál
- keresztvitorlarúd Feszítőkkel kázzal a csarnakok, hosszanti feszítőkkel, oldal-feszítőkkel, vágás szárny-feszítőkkel tartoznak. A csarnakok adnak hárt merev-tés árbocok egyes részeinek.
- Alsó csarnak, a hajás oldaltól a derék-árbocmerev-toig megy, az árboc-törzset merev-ti keresztbe.
- Derékcsarnak, a derék-árbocmerev-tól a sudár-árbocmerev-tohöz vezet, feladata a deréktoldal kázzal-tés
- Surárcsarnak sudár-árbocmerev-tól a felső sudár-toldalához van rágást-tve, a sudár toldalókot merev-ti.
- Patrác A csarnakok az árbocchoz képest hátrafelé helyezkednek el, a gy oldalmerev-tésen ká-vág, hátra felé is feszítik az árbocot. Vágás szintes kátelekkel keresztelve, káttálhágcsát alkot, ami a vitorlarudakhoz való feljutást szolgálja. Az oldal-feszítőkkel (patrácoknak) hasonló a szerepük mint a csarnakoknak. Szintén az árboc hátsó rágásán helyezkednek el, a hajás oldalára a sudárterebhez, valamint a magasabb árbocvágógekhez vezetnek.

Egyszeru eros kátelek. A csarnakok Ás patrások a hajás oldalán található rágzátogerendájén (lekátopadon) keresztá alulrál vannak felerősítve. Hosszuk a fesztogerendák fálátti csigákkal szabályozható. Az ábrán látható:

- fesztogerenda
- csigarendszeres fesztók
- a hajás oldala
- csarnakok
- patrások A hosszanti fesztókátelek tengelysámban, hossz irányban merevítik az árbocokat. Mivel az árbocok enyhén hajtradolnak, Ágy gyakorlatilag csak elálsó hosszmerítokrol beszálhetánk. A kifeszttás a hajásorr felá hájtrafelá haladt. Az alábbi ábrán láthatóak a hosszanti fesztókátelek Ás elnevezásai.

- orralsás (társ-) hosszanti fesztókátá
- orrderák-hosszanti fesztókátá
- orrsudár-hosszanti fesztókátá
- orrfelsosudár-hosszanti fesztókátá
- foalsás-hosszanti fesztókátá
- foderák-hosszanti fesztókátá
- fosudár-hosszanti fesztókátá
- fofelsosudár-hosszanti fesztókátá
- kereszt-hosszanti fesztókátá
- keresztderák-hosszanti fesztókátá
- keresztudár-hosszanti fesztókátá
- keresztfelsosudár-hosszanti fesztókátá A v-z szét merevít-fesztó kátelek az orrárbocot Ás az orrsudárcs fesztók, vágá az orrtóchez van rágzát-tve.

- az orrárboc v-z szét merevít-fesztó tarcskákátele
- a bugdálásrd merevít-fesztó tarcskákátele
- a vakvitorlárboc merevít-fesztó tarcskákátele A futás kátelekhez a biztostás- vagy fággesztó kátelek (topantennák), fel- Ás bevonás kátelek, fordttás kátelek tartoznak. Bizostás kátelek a vitorlarudak, Ás az orrárboc v-zszintes rádájít tartják. Neváket a tartott vitorlásrd utájén kapják, pl.: orralsás-bizostás kátelek, orrderák topantenna. Fel- Ás bevonás kátelek a vitorlarudak árbocrál a fedázetre tártáno fel- Ás bevonásáit szolgálják. Neváket szintén a kapcsolásrd alapján kapják, pl.: orrsudár-bevonás kátelek. A teljesség ígánye náklá náhájny páldával az alábbi ábrán láthatóak a futás kátelek elemei.

- alsás (társ-) fordttás kátelek
- derák-fordttás kátelek
- sudár-fordttás kátelek
- felsosudár-fordttás kátelek
- orrsudár-fordttás kátelek alsás
- bevonás kátelek
- derák-bevonás kátelek
- sudár-bevonás kátelek
- felsosudár-bevonás kátelek alsás
- (társ-) karkákátelek
- derákkarkákátelek
- sudárkarkákátelek
- felsosudár-karkákátelek

- orrárboc-karkákátelek A fordttás káteleknek a keresztudak v-zszintes mozgátása, beállttása a feladata. A neváket meg fogtok lepodni - az egyes vitorlarudak alapján kapták, pl.: foderák-fordttás kátelek. Ahogy az a fenti ábrán látszik, alsás fordttás kátelek (1, 2) a tárboc márgátt fedázetre vezet, a magasabbak (3, 4) tárbocchoz Ás onnan vissza a fedázetre. A fordttás káteleket hurkokkal a bakokhoz (bikához) rágzát-tik. Vitorlázat vitorlázat tább szempont alapján csoportosítható. A hajáshoz viszonyított helyzetá alapján kereszt (haránti) Ás hosszanti (csonka, orr) vitorlákrál beszálhetánk. Alakjuk szerint három, vagy nágyzágletek lehetnek. Attál fággoen, hogy a hajás melyik rásze hordozza, keresztvitorlák, villás rudas (csonka) vitorlák, orr- Ás tarcsvitorlák, elovitorlák vannak. Szál alatti vitorlák (kiegásztó vagy szárnnyvitorlák) gyáinge szál esetén a szál alatti oldalon vannak kifeszttve, hátszál esetén oldalon felvonják. Csonka vitorla felett van a csácvitorla. További vitorlákat (lugger, gámes, latin, bermuda, arab, gyákáony-, denevórvitorla) kásobbi cikkben ismertetem. Hátszálben a keresztvitorlák használatá elonyás. Gyenge hátszálben, az elozokban említett szárnnyvitorlával kiegásztó-theto. Hátrájnya, hogy nagyszámú kezeló szemályze ígányel, mivel a gáingyálást kázi erovel vágzik. A vitorlák elnevezásáben a hordozás árboc Ás vitorlásrd szere alsás derákvitorla. Az orrárboc 2 db vakvitorlájit hordozhat, a vakvitorla rdon az orrárboc alatt egyet, a másikát az orrárbocon felálltt kis árbocon. Az orrárboc alattit a neház kezeláse miatt átkozottnak is neveztték a tengerászek

- vakvitorlák
- keresztvitorlák
- latinvitorla A csonka vitorla a gáfrád Ás bum kázzátt fesztál, alapállásban a hajás hossz tengelyben, de az árboc kárrál elforgatható. Kánnnyen kezelhető Ás kevésbé fogja el a szelet az elotte kifeszttett vitorla elöl. Oldalszálben legelonyás, de szál ellen haladáskor is Árványesálnek kedvezó tulajdonságai. Hátszálben egyszeruen oldalt fordtták. Az elo- Ás tarcsvitorlák nem rudakon, hanem káteleken vannak rágzát-tve. Teljesen kiszorították az orrárbocrál az ájkeresztvitorlájit. A tarcsvitorlák az árbocok kázzt kiegásztó-tették a csonka Ás kereszt vitorlák rendszer. Az elovitorlák elnevezásai:

- tarcsvitorla
- belső orrvitorla
- külső orrvitorla
- repülő vitorla Az úrbocok közötti tarcsvitorlákat viharvitorláknak is nevezzük, mivel viharban a tőbbet bevonták, csak ezek maradtak kifizetőve. Nevüket a rugóhoz tartózkodás alapjain kapták pl.: fosudár tarcsvitorla.
- elovitorla
- tarcsvitorla
- csonka vitorla